

ONDŘEJ NEFF

DIGITÁLNÍ FOTOGRAFIE
POLOPATĚ

ONDŘEJ NEFF
DIGITÁLNÍ FOTOGRAFIE
POLOPATĚ

Computer Press
Brno
2015

Digitální fotografie polopatě

Ondřej Neff

Obálka: Jiří Koudelka

Sazba: Jiří Koudelka

Odpovědný redaktor: Roman Bureš

Technický redaktor: Jiří Matoušek

Objednávky knih:

<http://knihy.cpress.cz>

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-251-4599-9

Vydalo nakladatelství Computer Press v Brně roku 2015 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 23 080.

© Albatros Media a. s. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS MEDIA a.s.

OBSAH

Jak číst tuto knihu	5
---------------------	---

Úvod	7
------	---

Kapitola 1 – Hledání motivu	13
-----------------------------	----

Kapitola 2 – Stavíme obraz	21
----------------------------	----

Kapitola 3 – Pravidlo třetin	29
------------------------------	----

Kapitola 4 – Na velikosti záleží	37
----------------------------------	----

Kapitola 5 – Světlo má přednost	45
---------------------------------	----

Kapitola 6 – Honba za markantem	53
---------------------------------	----

Kapitola 7 – Dva druhy vidění	61
-------------------------------	----

Kapitola 8 – Hlava ve formátu	69
-------------------------------	----

Kapitola 9 – Pravidlo tří	77
Kapitola 10 – Fotografování akce	85
Kapitola 11 – Technické minimum	93
Kapitola 12 – Rozměry a kvalita	101
Kapitola 13 – Spoušť a ostření	107
Kapitola 14 – Expozice a její korekce	115
Kapitola 15 – Pomalu a rychle	123
Kapitola 16 – Nástrahy a zakopané kořeny	131
Kapitola 17 – Jako břitva	139
Kapitola 18 – Dotyky a zákryty	147
Kapitola 19 – Mýty a omyly	155
Kapitola 20 – Co fotit	163

Jak číst tuto knihu

Jsem spisovatel, nikoli fotograf. Asi proto mám pochopení pro lidi hledající cestu ve fotografické džungli. Vždyť jsem ji hledal taky a teď, když už jsem trochu zmoudřel, vím, že hledání nikdy neskončí. Fotografie, to je cesta, to je tao, a pokud je něčemu duchovnímu příbuzná, pak je to nauce zen.

O technice je tu málo, protože si myslím, že není podstatná. Snažím se vás v knížce převést od objektového k fotografickému vidění. Stanovil jsem deset jednoduchých zásad. Jsou obsaženy v úvodní kapitole, té nečíslované. Deset následujících kapitol podrobně rozebírá a na příkladech dokládá každou z oněch zásad, jednu po druhé.

V druhé části knihy si letmo všímám některých technických nezbytností. Nic se nestane, když přeskočíte kapitolu 11 o technickém minimu, ale měli byste prostudovat aspoň kapitolu 13. Ukazuje se tam, jak se fotoaparát drží v ruce, to je důležité. Hodně pozornosti věnuji chybám, plné čtyři kapitoly. Vlastně je to ta první desítka naruby. Ty chyby vznikají v podstatě tím, že se nedbá na deset zásad z nulté kapitoly.

Cvičení: Otevřete libovolnou kapitolu 1 až 10 a vyzkoušejte si, k čemu vás tam povedu. Když vás to zaujme a bude bavit, pokračujte ve čtení. Když vás to otráví, prodejte tuto knihu do antikvariátu nebo ji dejte kamarádovi.

Fotografovat se nikdo nenaučil čtením knížek. Dá se do toho proniknout jenom praxí. Proto v každé kapitole najdete pokyny pro samostatná cvičení. Jsou jednoduchá, nemusíte kvůli nim cestovat na Aljašku. Nepotřebujete k nim žádnou extra techniku, dají se uskutečnit i mobilem. Napoprvé to možná nedopadne ideálně. Ale napotřetí uvidíte zlepšení.

Pamatujte: Abychom se něco naučili, potřebuje to čas. Abychom se to naučili pořádně, chce to hodně času. U činnosti složitější než krájení housky to obvykle trvá tři roky.

Další odstavce začínají slovem pamatujte. Jsou černě zvýrazněné. Věnujte jim pozornost, protože obsahují důležité poznatky. Později, až budete mít knížku přečtenou, postačí, abyste si ji občas prolistovali a přeskakovali očima z jednoho zvýrazněného odstavce na druhý. Pomůže vám to připomenout si podstatné zásady.

Co dodat?

Snad jen si vzájemně popřát, aby ta naše cesta byla co nejméně klopýtavá. A také, aby vás zdravý rozum neopustil, jak patrně z přiloženého foto.

Ondřej Neff
Zvole, červen 2015

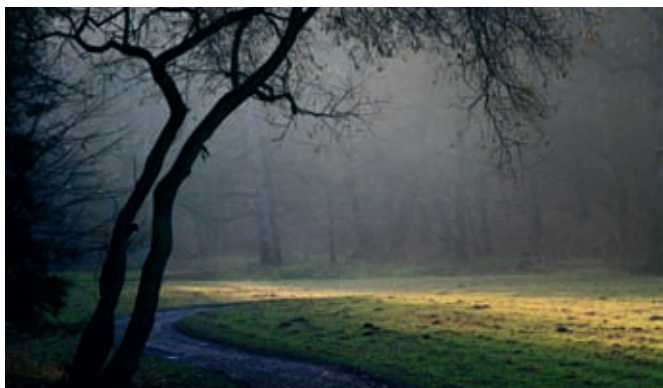

ÚVOD

Tři dobré zprávy

Technika se zásadně změnila za deset let od prvního vydání této knihy. Vše je teď technicky mnohem jednodušší než před deseti lety, to je první dobrá zpráva. Kdo nechce, nemusí na fotoaparátu nastavovat vůbec nic, a přesto má šanci pořídit velmi zdařilé obrázky. Navíc, i velmi levné přístroje dokážou to, na co před deseti, patnácti lety nestačily přístroje za desítky tisíc. Skvěle dnes fotí i chytré mobily. Když se to dobře sejde, výsledky jsou podivuhodné.

S tím souvisí druhá dobrá zpráva pro vás. Vy fotit umíte. Každý to dovede. Stačí vzít přístroj do ruky, namířit a stisknout spoušť. Výsledek bude technicky s velkou pravděpodobností lepší, než co by před dvaceti třiceti lety pořídil i zkušený fotograf. Víme ovšem, že co je dobré, se dá obvykle i zlepšit a to je cíl této knihy.

Když jsem psal původní vydání, vycházel jsem ze zkušeností s digitální fotografií. Teď, po deseti letech, píšu na základě zkušeností s výukou digitální fotografie. Mou Dílnou prošlo za ta léta několik set lidí (<http://digineff.cz/dilna/>), aby se naučili fotit. Já se od nich učil, jak všechno vyložit tak jednoduše, aby z toho byl největší užitek. Nakonec jsem dospěl k deseti zásadám toho, čemu říkám kultivovaná fotografie. Je to fotka, která jasně a srozumitelně promlouvá k tomu, kdo se na ni dívá. Obsahuje všechno, co v ní má být, a nic tam neruší. Laik ani nepozná, že je to kultivovaná fotka. Jen má v sobě jakýsi pocit, že se mu na ni dobře kouká. Zkušené oko to ovšem pozná, a kdo se vyzná, si řekne, aha, tohle fotil někdo, kdo ví, jak na to. Je to něco jako gramatika. Naučíte se psát slovo „babička“ s měkkým „i“ po „b“. To z vás ještě neudělá spisovatele. Jenže každý spisovatel ví, jaké „i“ se píše ve slově „babička“. V prvním oddíle téhle knihy se budeme učit tuhle gramatiku a nebudeme se otravovat technickými lapáliemi, jako je závěrka, clona nebo autofokus. Tyhle věci svěříme foťáku, aby se o ně postaral. My se budeme koukat kolem sebe tak, abychom dokázali rozpoznat, co bude na fotce dobře vypadat a co ne.

Právě to koukání je alfa a omega. Jsme zvyklí se kolem sebe dívat způsobem, jemuž říkám objektové vidění. Vidíme kolem sebe objekty: Tady jede tramvaj, tam stojí Karlštejn, tady sedí Pepa s Věrou. Je to vidění odpovídající naší běžné praxi. V první části této knihy bych vás rád přivedl k jinému vidění, říkám mu obrazové vidění. Má ho každý zkušený fotograf a jsou mezi námi lidé, kteří v nudné šedi života dokážou spatřit a fotograficky zachytit úžasné věci. Nicméně každý se může naučit jeho základům a to mu umožní pořizovat pro sebe a pro své okolí to, čemu říkám kultivované fotografie. Příklad takové objektové viděné fotografie je zde vpravo. To mě vyfotil kamarád, když jsem se poprvé a naposled odvážil jet na okruhu v Mostě. Dole je taky sportovní fotografie, zápas Ruslana Čagajeva s Mattem Skeltonem v Düsseldorfu v roce 2008. Rozdíl je v tom, že ta fotka nahoře je jaksi prázdná.

Tyhle, abych tak řekl – nekultivované fotky vznikají velmi přirozenou cestou. Fotograf navyklý dívat se objektově prostě vidí objekt a dívá se na něj hledáčkem anebo na displeji svého fotoaparátu. Dá ho pokud možno doprostřed, protože tam se mu na něj pohodlně dívá. Nevnímá nic kolem objektu. Nevidí, že většinu obrázku zabírají nepodstatné podrobnosti. Zmáčkne spoušť a tím „to“ vyfotil. Tohle objektové vidění vede zpravidla k bezvýrazným, nudným fotografiím. Abychom fotili kultivovaně, musíme si cvičit obrazové vidění. Fotograf zvyklý dívat se obrazově se snaží obraz organizovat. To především znamená, že dělá všechno pro to, aby z něho vyloučil to, co do něj nepatří.

Jak si obrazové vidění vycvičit, to je smysl téhle knihy. Jednotlivé zásady jsou jednoduché a snadno zapamatovatelné. Je ovšem třeba se v obrazovém vidění cvičit. V jednotlivých kapitolách si tedy vše vysvětlíme, upozorníme na zásadně důležitá pravidla a naznačíme, jaká cvičení byste měli dělat, abyste se obrazově vidět naučili. Dá se to zkoušet na procházce, na výletě, kdekoli. Nepotřebujete k tomu vybavu za sto tisíc. Stačí malý kompakt nebo třeba i mobil. Budeme se těch jednoduchých zásad držet, tím si vycvičíme oko a osvojíme obrazovou gramatiku.

Ta má jenom deset bodů, což je třetí dobrá zpráva. Budeme je probírat v první části naší knihy. Když si je osvojíte, můžete knihu zaklapnout a uložit do knihovny. Budete fotit kultivovaně. Zde ty body jsou:

• Bod první

Fotíme to, co bude dobře vypadat na fotce. Říkáme tomu motiv.

• Bod druhý

Fotografie musí mít řád. Musíme ji vystavět, díváme se po výrazných liniích, po výrazných tvarech a strukturách. Těch se chytíme a na nich postavíme obraz.

• Bod třetí

Obraz členíme na třetiny: Obraz má dvě svislé linie, jež dělí obraz na tři svislé třetiny, a právě tak dvě vodorovné linie. Průsečíky těchto třetinových linií nazývám silný obrazový bod.

• Bod čtvrtý

To, co je důležité, musí být na obraze dobře čitelné. Aby bylo čitelné, musí to být dostatečně velké. Mělo by to zabrat aspoň 30 % plochy.

- **Bod pátý**

To, co je důležité, musí být na obraze dobře čitelné. Mělo by to být světlejší než zbytek obrazu.

- **Bod šestý**

Někdy je jasné, co je nejdůležitější, typicky při focení portrétu. Ale v krajině? I v ní by měl být výrazný tvar, který připoutá pozornost. Říkám mu markant.

- **Bod sedmý**

Širokoúhlý objektiv zvýrazňuje perspektivu, kdežto teleobjektiv jako by rušil vzdálenosti mezi předměty. Je dobře cvičit širokoúhlé vidění a teleobjektivové zobrazení.

- **Bod osmý**

Člověk je nejdůležitější téma fotografie. Dbejme na to, aby mu bylo vidět do obličeje, ať má málo nad hlavou a kouká dovnitř obrazu.

- **Bod devátý**

Dokážeme dobře uspořádat obraz, pokud je v něm v prvním plánu jeden člověk, dva, nanejvýš tři. Říkám tomu pravidlo tří. Tři lidi zvládnete, ale jakmile jich je v prvním plánu víc, nastává zmatek.

- **Bod desátý**

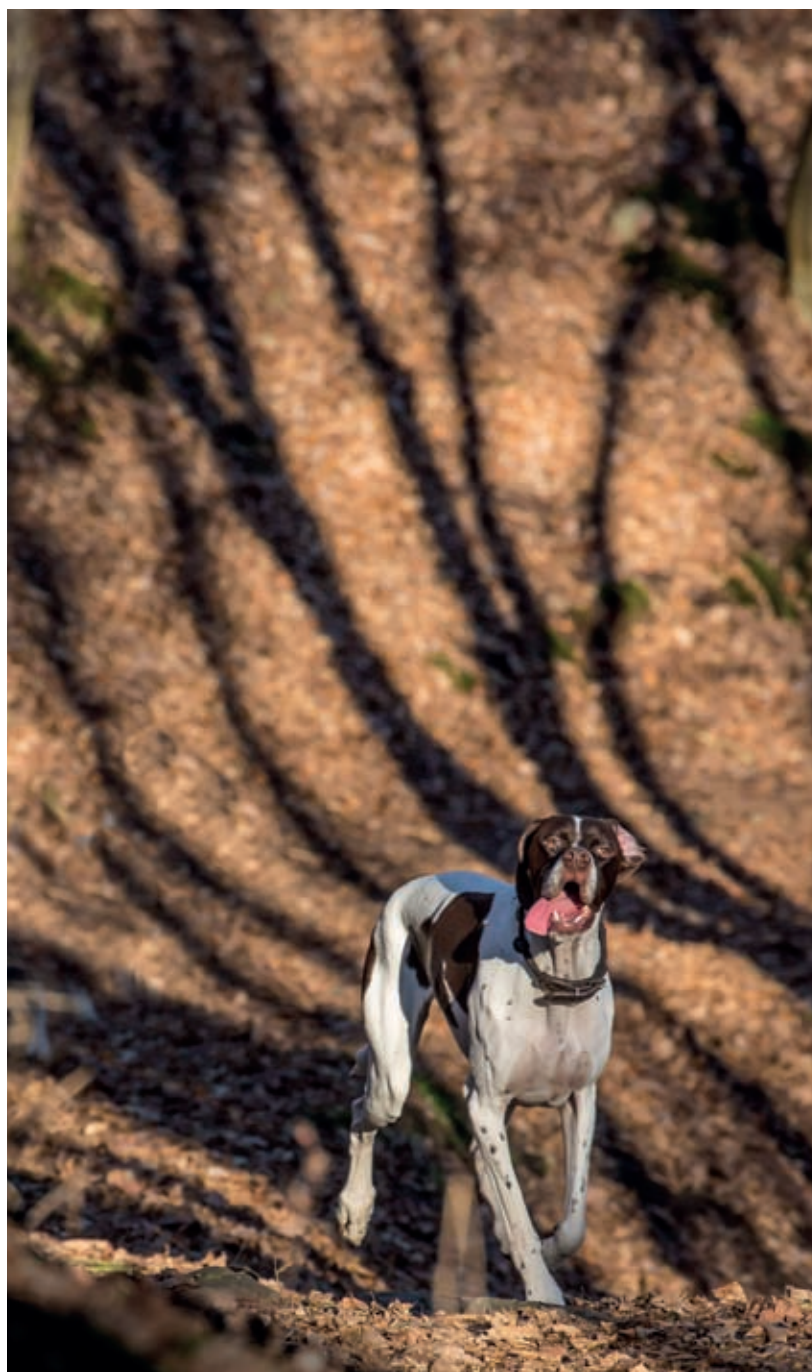
Mimořádně cenná je živá fotografie. Je těžké se někdy v situaci orientovat, a proto se držte desáté zásady: Dokud situace trvá, foťte.

To je všechno?

Ano, všechno.

V následující části knihy si body mého desatera probereme. Na závěr každé kapitoly doporučím cvičení. Je třeba si všechno vyzkoušet. Nic zvláštního k tomu nebudete potřebovat, zvládnete to i tím nejjednodušším fotoaparátem nebo mobilem. Ale zkoušejte to. Číst si v knížce je pěkné, ale co naplat, jak napsal Josef Škvorecký: Není zkušenosti kromě zkušenosti.

Teď se pojďme na ty body podívat podrobněji.

KAPITOLA

1

HLEDÁNÍ MOTIVU

Hledání motivu

Fotíme to, co bude dobře vypadat na fotce. Říkáme tomu motiv.

Co fotit, po čem se dívat? To je podstata věci, základ fotografie. Svět kolem nás je nekonečně složitý. Rozhlédněte se a uvidíte tisíce detailů a chaotických prvků. Neškolené oko vidí kolem sebe objekty: Tady jede tramvaj. Tady stojí Tonda. Přes řeku vede most. To svádí k mylné domněnce, že co je hezké, bude automaticky vypadat hezky na fotce.

Potíž je v tom, že to, co nám připadá hezké, nemusí vypadat dobře na fotce a naopak, na fotce může zazářit něco, co ve skutečnosti je nenápadné, všední a vůbec to není přitažlivé.

Budeme se po celou dobu našeho fotografického snažení učit umění vyhledávat v chaosu objektů to, co vypadá dobře na fotce. A nikdy nedospějeme do stavu, kdy si řekneme: Tak, a teď to doopravdy dobře umím.

Takže ta rada, že máme fotit motivy a že motiv je to, co bude dobře vypadat na fotce, zřejmě patří k tomu druhu rad, které si tak možná můžeme namazat na chleba. Ledaže se podíváme na to, co bude dobře vypadat na fotce, a pak se začneme porozhlížet po motivech a přijdeme na to, jak se hledají.

Začneme něčím atraktivním. Připusťme, že horkovzdušný balón je něco, za čím se každý rád podívá.

Atraktivnost objektu ale není zárukou dobré, atraktivní fotografie. Na ukázce vpravo vidíme balón jako objekt, jak ho uvidí každý, kdo se na něj podívá. Pokrčíte rameny. Tohle jste viděli stokrát. Mně se může fotka líbit, protože jsem ji fotil já. Jenže my se bavíme o fotkách, které jsou určené jiným lidem, než jsme my sami. Když si prohlížím vlastní fotky, vybavuji si prostředí, kde jsem je nafotil, také situaci, za které to bylo. Dokonale se v ní vyznám. Dívám se na ni a vracím se v čase. Dýchne na mě okamžik, kdy cvakla spoušť. Nic z toho nefunguje na člověka, který je cizí a při pořízení fotky nebyl. Budeme tedy hledat obrazový jazyk, kterému divák porozumí.

Pamatujte: Z fotky musí být zřejmé, co se vlastně fotilo. Fotka musí být jednoznačná.

Jakmile jí porozumí, prudce roste šance, že se mu bude líbit to, co je na ní vyfocené. K tomu, aby porozuměl, jistě vede mnoho cest, ale tři k tomu vedou určitě.

Jednoznačnost

Z fotky musí být jednoznačně patrné, co se fotilo. Zní to až směšně jednoduše, avšak právě na tom spousta fotek troskotá. Uvedme si to na jednoduchém příkladu. Vpravo záběr z pražského Veleslavína. Kousek od Evropské třídy je idylické zákoutí, připomínající spíš vesnici než město. Má to tam své kouzlo, rád tam občas zajdu. Fotka se mi docela líbí, protože to místo znám a jeho atmosféra mě oslovuje. Vám je pravděpodobně naprosto lhostejná a připadá vám – oprávněně – nečitelná a chaotická. Nevypadá dobře. Je to jen záznam skutečnosti, příklad objektového vidění.

Její hlavní chyba spočívá v tom, že z není patrné, co se vlastně fotilo a proč se to fotilo. Fotil se barák v opravě? Ta červená popelnice v popředí? Číhal jsem, až pojede bílé auto, aby mi zaplnilo prázdnou plochu? Nebo dokonce jsem chtěl zachytit zrcadlo tam vlevo u stromu?

Mě nejvíc zaujal ten majestátní dům s napůl opadanou omítkou, s maličkým okénkem ve štítě. On na fotce je, ale není tam jednoznačně. Kromě něho je tam spousta jiných věcí, které s ním nemají nic společného. Je to motiv, jenže je zahrabaný v haraburdí podružností. Ještě to proto není motiv. Aby z objektu byl motiv, musí být jednoznačný, musím ho vyloupnout z chaosu.

Čitelnost

Jednoznačnost souvisí s čitelností. Pojdme se podívat na plochu střechu zanedbaného domu v centru Prahy, někdejšího sídla Vilímkova nakladatelství. V prostorách domu je zajímavý klub a na střeše to taky vypadá bizarně. Až moc. Nevíme, kam se dřív podívat. Žádný objekt se tu jednoznačně nenabízí, takže žádný není pořádně čitelný. Když tam stojíme, chaos se nám může i líbit. Jenže ve fotce ty pocity nebudou na cizího nezaujatého člověka působit.

Překvapivost

Musím se tedy postarat o to, aby obraz byl jednoznačný a čitelný. Musím něco z chaosu vyloupnout a něco musím potlačit. Nejnápadnější objekt je tu zřetelně to zrzavé křeslo. Proto z něho udělám jádro obrazu – a zrodil se motiv. Když dám křeslo do souvislosti se vzduchotechnikou v pozadí a hlavně s Hradčany na obzoru, přijde ke slovu třetí prvek, totiž překvapivost. Je v tom najednou jakýsi paradox, možná trochu napětí, možná náznak příběhu.

Když to potom shrnu, zjistím, že jsme se dostali dosti daleko od pouhého mechanického otisku skutečnosti. Fotoaparátem jsme vlastně vytvořili něco, co nevidí člověk z ulice, který těmi místy prochází.

Vytvořili jsme motiv.

I to je jedna z odpovědí na otázku, co je to ten motiv: Je to něco, čeho si člověk obvykle nevšimne, a když se to správně, tedy jednoznačně a čitelně, vyfotí, trkne to každého do očí, protože ho to překvapí. Je jednoznačnost, čitelnost a překvapivost jsou cesty k motivu.

Cvičení: Dívejte se kolem sebe a snažte se uvědomit si, který prvek vás zaujal nejvíce. Ten má šanci se stát motivem vašeho obrázku.

Prohlédněte si obrázky na protější straně a rychle přijďte na to, v čem byl hlavní trik: Ten původní, zmatený, nepřehledný a nesdělný obrázek jsem pořídil z větší vzdálenosti než ten druhý. Šel jsem blíž.

Když si uvědomím, co vlastně fotím a co na obrázku ruší, pokusím se to odstranit. Nejjednodušší je jít blíž. Nebo pracuji s objektivem: Dnes většina používaných objektivů umí přibližovat a vzdalovat v určitém rozmezí. Říkáme jim trochu komicky zoom. Později o tom širěji pojednáme a zjistíme, že jít blíž anebo pohnout páčkou nebo prstencem zoomu naprosto není ve výsledku totéž, ale teď pro začátek si hrajme na to, že to má stejný efekt.

Pamatujte: Vaše nohy jsou nejlevnější součástí fotografické výbavy. Umožní vám jít blíž a z chaosu objektů vyloupnout motiv.

Jít blíž je prastará a osvědčená metoda, jak zlepšit výsledky. Legenda fotožurnalistiky Robert Capa řekl: „Nejsou-li vaše fotografie dobré, nebyli jste dost blízko!“ Ono to samozřejmě neplatí absolutně a rozhodně to neplatí pro všechny fotografické disciplíny, nicméně ono „jít blíž“ v sobě zahrnuje jednu snahu, kterou musíme mít na mysli vždycky – je třeba odstranit z fotky to, co do ní nepatří, a abychom to dokázali, musíme vědět, co do ní patří.

Pak zjistíte, že motivy jsou vlastně všude. Nemusíte lézt balónek, lézt po střechách a jezdit za nimi do Tramtárie. Když jdete dostatečně blízko, v podstatě cokoli se stane motivem. Na obrázku nahoře je chaotické ofocení jednoho zákoutí v zapomenuté části Prahy. Stačilo jít o pár kroků blíž a trochu pohnout prstencem zoomu a ze změní tvarů se vylouppl motiv. Kolik lidí kolem něho jde bez povšimnutí! Přitom je to socha, je to svědek zaniklého světa. Aby to bylo zřejmé, stačilo si ho všimnout, jít k němu blíž a zobrazit ho čitelně a jednoznačně.

Už jsem upozornil, že hledání motivu je nejtěžší fotografická disciplína, a proto s ním začínám v duchu hesla šup do studené vody. Je třeba se v tom cvičit. Nejedna zkušený fotograf, profesionály nevyjímaje, vám řekne, že se potřebuje rozfotit. Jde za určitým fotografickým úkolem, ale jen tak zkusmo si pořídí pár obrázků, aby zbystřil oko.

Velmi užitečné v tomto smyslu je hledání obrazových kontrastů, paradoxů. Zde mě třeba zaujal rozpor mezi strohým geometrickým tvarem transformátoru a změtí opadaných stromů, nad tím vším modrá obloha. Na výstavu to není, na rozfočení je to až až dobré.

Cvičení: Zátíší, anglicky still life, francouzsky nature morte, německy stilleben, ruský натюрморт, je výtvarná disciplína historicky sahající až do antického Říma, avšak jeho rozkvět nastal až v 16. století. Vždy jde o zachycení neživých předmětů uspořádaných do esteticky působivého tvaru. Oblíbené je i ve fotografii, světového významu dosáhla zátíší Josefa Sudka. Zátíší lze naaranžovat, ovšem můžeme ho také nalézt. Tato disciplína nalezeného zátíší je skvělé cvičení oka, trénujeme nalézání a definování motivu.

Prakticky vždy jde o přiblížení k realitě. Když se dostatečně přiblížíme, s údivem zjistíme, že se původní tvar jako by vytrácel a na obrázku často ani nepoznáme, co to je – vidíme tvary, linie a struktury. Každopádně to ale zaujme oko, pokud to bude jednoznačné, čitelné a překvapivé. Světový velmistr portrétní fotografie Irving Penn má šokující sérii zátiší, ve které se zaměřil na rozšlapané špačky cigaret a nechutné plné popelníky. Je vcelku jedno, na co se zaměříte, může to být krabice s hračkami vašich dětí, obsah příborníku nebo hromada sutí na dvoře či nápisy nebo značky na plotě.

Rozhlížejte se kolem sebe. Při troše pozornosti spatříte obličej. Může to být mračno na nebi, velmi často se na vás skřítkové pitvoří v kůře stromů, oprýskané omítky jsou plné obličejů a ksichtíků. V mé Dílně věnuji v každém semestru aspoň jeden seminář pátrání po skrytých tvářích. A nemusí to být jenom tváře – hledejte pohádkové krajiny nebo písmena tajemné abecedy.

Podstatné je, abyste dopředu věděli, po čem pátráte, a snažili se to vyloupnout z reality. O to ve cvičení jde, abyste odpojili realitu od výsledku. No a ten výsledek je motiv.

R.

www.comear.it

Tel. 030/9961741
Tel. 030/9961843

ACI SOCCORSO

KAPITOLA

2

STAVÍME OBRAZ

Stavíme obraz

Fotografii musíme vystavět – a právě toto „stavění“ je vyhledávání motivu v realitě. Díváme se po výrazných liniích, po výrazných tvarech a strukturách. Těch se chytíme a na nich postavíme obraz, dáme mu řád.

Už víme, že se zaměřujeme na tu část reality, která bude na fotce vypadat dobře, a že „tomu něčemu“ říkáme motiv. Vyzkoušeli jsme si, že přiblížením se nám daří oddělit motiv od okolí, separujeme ho od rušivých prvků. Výborně to funguje při fotografování drobných objektů. Ale my nechceme fotit jenom rozslápnuté nedopalky jako Irving Penn. Co si počít dejme tomu v krajině? Co znamená „jít blíž“ v krajině?

To je samozřejmě nesmyslně položená otázka. V krajině jednou jsme a musíme si poradit jinak, abychom v ní objevili motiv, tedy tu její část, která na fotce bude vypadat dobře.

První, po čem se budeme dívat, jsou výrazné linie. Necvičené oko je nevidí, přesněji, ono je nevnímá. Ale jsou tam, a když si je uvědomíme, pomohou nám obraz postavit.

Když se podívám na tento obrázek toskánské krajiny, na první pohled na něm spatřím jen změt tvarů. Přesto má svůj řád a ten je postaven na liniích, jež obsahuje.

Kde je hledat?

Linie je vždy nějaké rozhraní, nějaká dělicí čára. Může vést mezi tvary, ale také mezi tmavou a světlou partií.

V krajině je nejdůležitější linií horizont. Žádná jiná linie se mu nemůže svým významem rovnat. Vyzkoušejme si to při první procházce. Tohle je krajina u nás ve Zvoli, nikterak dramatická středočeská rovinka. Jde tedy o horizont rovný, žádné kopce, žádné divoké tvary na obzoru. Nejdřív jsem horizont umístil doprostřed obrazu, je shodný s vodorovnou osou.

Toto je nejhorší možné řešení, nudné, nezajímavé. Vyhýbejme se středové ose – pokud nás k tomu nevede nějaký vážný důvod. Pokud ale nás nezajímá nějaká symetrie, horizont uprostřed obrázku je známka neškolené ruky. Je to zásadně špatné řešení.

Nezbývá tedy než umístit horizont nad středovou osu nebo pod středovou osu. Vyzkoušejme si to – fotil jsem prakticky ze stejného místa. Na druhé ukázce je horizont pod vodorovnou osou. Obrázku dominují mraky. Snímek má pěknou letní náladu – krajina pod mraky je najednou tak trochu podružná.

Co se stane, když horizont posadím nad vodorovnou osu? Daleko více vynikne obilí na poli. Zase to má letní atmosféru, ale nebe ztratí svoji určující roli.

Charakter fotografie se změní. Musíme přistoupit k širokoúhlému pojetí, jak o tom píšu v kapitole 7. Zaměřím se na popředí. Vynikne jeho struktura, kdežto nebe ztratí dominanci.

Jistě se zeptáte, co tedy je správně, když nesprávně je umístit horizont doprostřed. Mám pro vás špatnou zprávu, musíte se rozhodnout sami, není na to žádné pravidlo, které bychom si mohli napsat na papírek jako tahák.

Nicméně, když není pravidlo, pomůže rada. Záleží na tom, co fotíme, a musíme sami posoudit, co je zajímavější, zdali to, co je nad horizontem, nebo to, co je pod ním. Někdy je nebe úchvatné, dekorativní, až ohromující. Jindy nás víc zaujme prostor od špiček nohou až k obzoru. V prvním případě dáme horizont dolů a necháme vyniknout nebe, v druhém naopak nebe potlačíme, horizont vysuneme nahoru a zabýváme se prostorem před námi.

Pamatujte: Horizont je to první, po čem se v krajině díváme a s čím budeme počítat při další stavbě obrazu.

Zde je příklad situace, kdy nebe bylo dramatické, zasloužilo si tedy větší pozornost. Přitom téma není nijak atraktivní. Je to uschlá tráva ve škarpe u cesty u nás za humny vyfocená mobilem.

Jindy zase na něm není nic zajímavého a necháme vyniknout to, co je pod horizontem. V krajině v Ugandě na protější straně byl pohled do údolí zajímavý. Ať tak nebo tak, ať je obzor rovný nebo členitý, vždycky si ho musíme všimnout a pracovat s ním. Jen za výjimečných okolností ho umístíme do vodorovné osy – jako je snímek z pouště Namib v Namibii také na protější straně.

Horizont ovšem není jediná významná linie v obraze. Na mnoha fotkách ani horizont, tedy čára obzoru, není. Zato jsou všude kolem nás vodorovné linie a ty musíme hlídat s bdělostí čteníka. Taky na ně musíme dávat větší pozor.

Zatímco s horizontem čili obzorem jsme byli brzy hotovi a naučili jsme se posuzovat, zdali je zajímavější to, co je nad ním nebo pod ním, na jiné vodorovné linie musíme najít specifický recept. Podrobně budeme ten recept rozebírat v příští kapitole. Zatím se budeme snažit linie vyhledávat.

Někdy je to jednoduché. Fotka vlevo dole na předchozí straně je z nádražíčka Posázavského Pacifiku ve Vraném. Předěl světlé a tmavé omítky bije do očí. Výrazný tvar výlevky a ostrý předěl, to jsou hlavní stavební prvky fotografie vpravo. Málokdo z kolemjdoucích by souhlasil s tvrzením, že je na té výlevce něco zajímavého, natož pak hezkého. Ale když se na ni zadíváme a tvary a linie správně uspořádáme, zjistíme, že je to motiv. Tedy něco, co bude vypadat dobře na fotce.

Samozřejmě že linie nemusí být vždycky tak přesně vyrýsovaná. Velmi často je to rozhraní tmavé nebo světlé partie. Je to vidět na fotce, kterou jsem pořídil za silného lijáku u nás na zahrádce. Linie je zde předěl tmavého břehu a světlejší hladiny jezírka, bičované deštěm.

Jakmile se naučíme v realitě kolem sebe vidět linie, jsme na dobré cestě od objektového k obrazovému vidění. Cvičené oko bezděky vnímá linie i při živé nebo sportovní fotografii. Na snímku vpravo dole je záběr z parkurových závodů v Hořovicích. Objektové vidění vnímá koně, ovšem zároveň je třeba dbát na stavbu obrazu. Kůň je pěkný objekt, ale zároveň je na obraze vodorovná linie, dokonce důležitá. Je to neostrý předěl za zády koně. Aniž si to uvědomujeme, i na této linii stojí obraz.

Vyhledávání linií, to je základ obrazového vidění. Zavedu vás na naši zahrádku. Takto ji vidí necvičené oko – oko, které vnímá svět objektově a ne obrazově. Člověk přijde, zůstane stát a vidí objekty. Je jich spousta. Vzadu zeď, za ní domy sousedů. V rohu altán. Uprostřed javor. Travník, plastika Mistra Ikjů. To všechno jsou objekty, a když v tuto chvíli stiskneme spoušť, vznikne zmatená, neuspořádaná fotka. Jistě že by se tu linie daly najít, ale není z nich patrný žádný řád. Nepoznáme, co se vlastně fotilo, co fotografa zaujalo natolik, že neodolal a zmáčkl spoušť.

Nikdy nefotěte bezmyšlenkovitě z místa, na které vás náhoda zavála. Měňte stanoviště, dokud nenajdete místo, odkud jsou v prostoru jasné vodorovné a šikmé linie.

Stačí ale udělat stranou krok dva, a situace se zásadně změní. Nasunula se nám sem výrazná linie – cestička vysypaná oblázky. To je úhlopříčná linie. Ta cestička je ve skutečnosti rovná, ale úhlopříčku na obrázku tvoří tím, že k ní stojíme šikmo. Naše postavení vůči ní z ní dělá úhlopříčku. Ale sledujme ten obrázek dál. Vrsek zdi je v horní vodorovné třetině, už není ve vodorovné ose jako předešle. Plastika Mistra Ikjů je ve spodní třetině, a kdybychom si stanovili linii svislé třetiny, procházela by někde blízko krmítka, červeného keře a plastiky. Více si o třetinách povíme v následující kapitole.

V tom je celý ten vtíp. Musíme najít takové postavení, abychom dokázali naskládat vodorovné a šikmé linie nějakým ústrojným způsobem do obrázku. Vodorovné linie a šikmé linie nám obrázek spojí do jednoho celku. Jak se v tom budeme cvičit, časem opustíme objektové vnímání a přejdeme k obrazovému vnímání. Pak už nebudeme o nějakých liniích přemýšlet, stejně jako při jízdě na kole nemyslíme na to, kterou nohou máme šlapku stlačit dolů. Přijde nám to naprosto přirozené.

Ty linie nemusí vždy tvořit nějaký pevný objekt. Může to být stín, pruh světla, myšlená spojnice mezi dvěma výraznými prvky. Šikmá linie vedená zleva shora doprava dolů působí příjemným, konejšivým dojmem. Linie opačná, vedená zprava doleva dolů, nám je trochu proti mysli a proti srsti, je to vzrušivá, dráždivá linie. Vodorovné linie dávají obrázku stabilitu, šikmé linie mu propůjčují dynamiku. Nemusíme se ovšem pít po cestíčkách, položených kládách a po hranách skal! Jako linie poslouží cokoli, co nám povede oko. Na tomto příkladu jsou to rozmazané kapky vody při slejváku, kdy nám přetéká okap.

Cvičení: Jděte někde, kde se dá najít výrazná linie: Na ulici je to chodník s rovnou obrubou, cestička v parku, nábřeží, koleje – cokoli, jen ať je to rovné. Zkuste si pořídit takové fotky, abyste – dejme tomu – obrubník donutili udělat úhlopříčku zleva doprava a pak naopak, zkuste ho umístit rovně do horní a pak do dolní třetiny. Když to čtete, bude vám to připadat dětinské. Zkuste to a uvidíte, že to tak jednoduché není. Měl jsem na to speciální semináře a posluchači s tím zápasili někdy velmi divoce.

Vyzkoušejte si vytvoření šikmé linie nakloněním fotoaparátu. Mnoho mých posluchačů objevilo kouzlo náklonu a pak všechno fotili s aparátem nakřivo a musel jsem ošklivě křičet. Jako cvičení oka je to ale velmi dobré a občas se to snese i při vážném focení. Onehdy jsem si to vyzkoušel v pražské ZOO.

BE-509

පළතුරු පිටු පිටු පිටු පිටු
පිටු පිටු පිටු පිටු
CEYLON FISHERY HARBOURS CORPORATION

KAPITOLA

3

PRAVIDLO TŘETIN

Pravidlo třetin

Linie, tvary a plochy neumísťujeme do obrazu náhodně. Obraz členíme na třetiny: Obraz má dvě svislé linie, jež dělí obraz na tři svislé třetiny, a právě tak dvě vodorovné linie. Průsečíky těchto třetinových linií nazývám silný obrazový bod.

Celá tahle věda má dávné historické kořeny. Táhnou se až do renesance, do té úžasné doby, kdy veselí italští malíři zjistili, že opravdu záleží na tom, jak je co v ploše obrazu umístěno. Obraz nevnímáme celý najednou. Dáváme přednost některým místům a z nich pak přejíždíme očima na jiná místa. Kupodivu dokázali spojit malbu s matematikou a zjistili, že existuje cosi jako zlatý řez. Plocha rozdělená podle určitých pravidel se nám líbí, a proto si svůj objev, to rozřezání, doslova pozlatili.

Pravidlo zlatého řezu je skutečně složité. Existuje na něj matematický vzorec. Ten nebudeme zkoumat. Nikdo z nás nebude při focení počítat fí rovná se jedna plus odmocnina z pěti, to vše děleno dvěma. Co to je třetina, to však ví každý, a tudíž snadno pochopí, že v obraze lze spustit dvě svislé linky v třetinách obrazu a dvě vodorovné linky v třetinách obrazu. Když se podíváte na fotku draka, uvědomíte si, že opravdu je na průsečíku levé svislé a horní vodorovné třetiny obrazu.

Tohle fotografické minimum opravdu pochopí každý, ovšem horší je to s jeho uplatněním. Souvisí to se způsobem, jakým jsme zvyklí dívat se do hledáčku fotoaparátu, respektive na displej kompaktu nebo mobilu. Vždycky takříkajíc fotíme „něco“: hrad, kytku, Pepíčka na koloběžce. Jsme zvyklí uvažovat a fotit objektově. Když tedy fotíme hrad, kytku anebo Pepíčka, vidíme před sebou objekt a ten posadíme doprostřed obrazu.

Kdo si ale navykne dívat se obrazově, místo objektu sleduje motiv a snaží se středu vyhnout. Ví totiž, že motiv posazený doprostředka zřídka kdy vypadá dobře. Naopak se pokusí posadit motiv mimo střed a pak má na výběr, zdali ho posadí k levé nebo pravé svislé linii, případně k horní nebo dolní vodorovné třetinové linii.

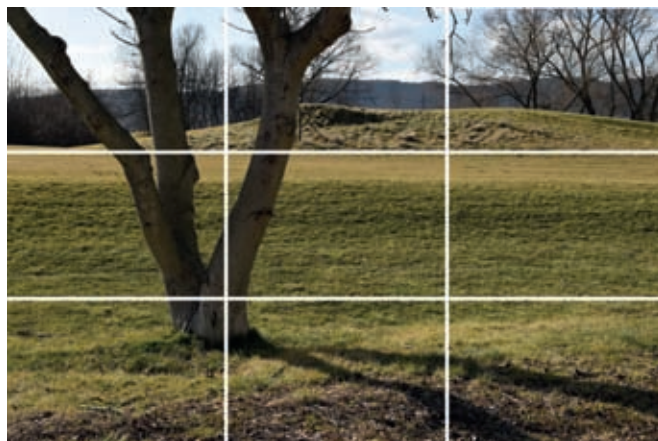
Tohle pravidlo jsem samozřejmě nevymyslel já. Už jsem poukázal na jeho spojitost s renesanční naukou o zlatém řezu. Mnohé kompakty dokonce mají ve svém menu volitelnou pomůcku – lze si mřížku s vyznačenými třetinami promítnout na displej nebo do elektronického hledáčku. Je to pomůcka užitečná, protože nám mimo jiné pomůže vyvarovat se kácení svislých linií.

Ze začátku dělají třetiny potíže, ovšem časem si fotograf na pravidlo o třetinách zvykne a naučí se středu vyhýbat. Nakonec přijde to nejdůležitější – bude pravidlo porušovat, ovšem vždy se záměrem a ve prospěch věci.

Obrázky na protější straně jsem fotil mimoděk, bez přemýšlení nad zlatými řezy. Draka jsem pouštěl s naší Dominikou na Dívčích hradech a tu krajinu, která tak strašně nebaví pána v autobuse, znáte z klasických kovbojek. Kdo by dbal na nějaké třetiny! Přesto jsem automaticky hlavní děj umisťoval vždy mimo střed obrazu. Zato tento záběr jsem pořídil na golfovém hřišti Zbraslav u Lipenců naprosto s ohledem na geometrii, záměrně, právě pro tuto knížku. Mám rád golfová hřiště, protože jsou geometrická a není na nich moc rušivých detailů. Je to stylizovaná krajina a k cvičení kompozice je mimořádně vhodná. Třetinové členění je na fotografii jasně vidět – a průsečíky linií jsou ony silné obrazové body.

Mřížka zobrazující třetiny se dá v některých modelech fotoaparátů použít jako pomůcka, ať už v hledáčku anebo na displeji. Zde vlevo je nalezené zátěší, jednoduché kompoziční cvičení. Kdybychom se na motiv dívali na displeji a měli na něm mřížku (podle hesla co by bylo, kdyby...), spatřili bychom třetiny a snadno bychom pochopili, co je silný obrazový bod. Vyznačil jsem ho červeným kroužkem a ano – v něm je umístěn nejnápadnější prvek obrázku.

Pamatujte: Pokud chcete, aby si lidé na vašem obrázku něčeho důležitého všimli, umístěte to do průsečíku třetin, do silného obrazového bodu.

Vraťme se k obrázku z golfového hřiště. Vyznačil jsem v něm všechny čtyři silné obrazové body, aby bylo jasné, o čem jde řeč (vlevo dole). A tu to máme! Strom je v ose levé svislé třetiny, jeho úpatí je na průsečíku levé svislé a spodní vodorovné třetiny a hřiště přechází do kopečku podél osy horní vodorovné třetiny. Celý ten obrázek je jako podle učebnice, však se taky do učebnice dostal. Perun je můj svědek, že žádnou mřížku v hledáčku nemám a že jsem si ji vytvořil v editoru. Jenže když se díváte obrazově a nikoli objektově, časem ty zásady o dělení obrazu dostanete jaksi do oka.

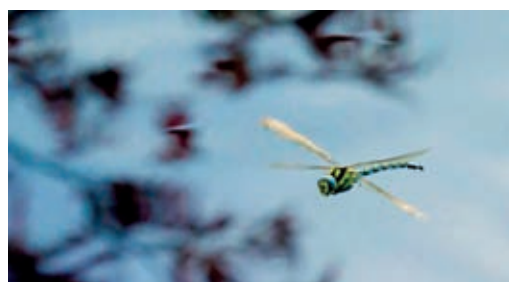
Ono to má celkem svoji logiku. Víme, že střed obrazu je tak trochu tabu, takže nám nakonec zbývají ty prostory v krajích. Doprostřed umísťujeme motiv jen v tom případě, že je ze své podstaty souměrný. Prodáváče hraček jsem si vyfotil na vánočním trhu v Norimberku, vidíte ho na protější stránce. Zaujal mě, jak je pěkně obložený těmi pestrobarevnými panáčky. Ta fotka by neměla smysl, kdyby neměla být souměrná – protože motiv je souměrný. Ale on sám, ten pán, není uprostřed, je opět posazen nahoru, do oblasti horní vodorovné třetiny. A jsem u toho, co jsem už naznačil. Pravidlo třetin není žádný otrokář s bičem v ruce. Je to pomocník a rád ustoupí, když je jiné řešení vhodnější. Z obrázku ale musí být vidět záměr. Také v tomto případě je jasné, že prodáváč netrůní uprostřed proto, že mi ujela ruka.

Rozdíl mezi středovou kompozicí a kompozicí s použitím třetin a silného obrazového bodu si kdykoli vyzkoušíte. Tady mám praktický příklad. V létě občas zkouším vyfotit vážku v letu. Kmitají se nám nad jezírkem na zahrádce. Není to nic snadného, jsou to potvory neposedné a nejsnadněji ji člověk zachytí, když si ji udrží uprostřed hledáčku.

Vážka vyfocena, ale fotka je to jaksi statická, nudná (vpravo nahoře). To je důvod, proč se vyhýbat středu, pokud to není naprosto funkční a nezbytné – motiv je vystaven bez nápadu, bez fantazie, staticky, prvoplánově. Když se zadaří ho dostat do silného obrazového bodu na průsečíku třetin, pak je výsledek mnohem lepší (vpravo dole).

Z takové fotky máme pocit, že vážka opravdu někam letí, že se vznáší v prostoru. Přiřazování do silného obrazového bodu tedy souvisí s naším myšlením. Vždyť fotka, jako každý obraz počínaje malbami pravěkých lovců, převádí skutečný trojrozměrný svět do dvojrozměrné plochy. Oko se té dvojrozměrnosti vzpouzí a snaží se v obraze prostor najít. Drobné triky a úskoky mu to usnadňují, a když se to podaří, oko má radost... my máme radost, prožíváme libé pocity. Což je v podstatě cíl všech kompozičních nástrojů, počínaje těmi, o kterých už šla řeč, jako jsou linie a teď třetiny a jejich průsečíky, konče těmi, na něž ještě přijde řada.

V obraze jsou čtyři silné obrazové body na průsečku třetin. Při komponování obrazu tedy musíme řešit otázku, kam s motivem. Jaké je pravidlo? Nahoru nebo dolů, doleva nebo kam vlastně?

Na tomto místě se musím na chvíli zastavit s výkladem. Nerad bych vyvolal dojem, že máte pobíhat po světě s pásmem a šuplérkou v ruce a vyměřovat třetiny a odpichovátkem určovat, kam umístit motiv. Stačí ten nejprostší úsudek, a komu zásada třetin a silných obrazových bodů přejde do krve, bude se správně rozhodovat bez přemýšlení, takříkajíc pudově, vycházející z logiky věci. Na ukázce vpravo jsou hrátky naší Nory a Gari. Děj se odehrává na zemi, logicky tedy bude posazen do oblasti spodní třetiny. Naopak, předbourníková atmosféra a kaple svaté Kláry jsou z povahy věci samé umístěné nahoru, do oblasti pravého horního obrazového bodu. Rozhodně ale zdůrazňuji, že vás musí řídit cit a logika. Pro začátek stačí, abyste se přestali hledáčkem dívat jako dalekohledem a pozorovali celý prostor obrazu, nejen ten hlavní motiv. To je dobrý start pro obrazové vidění.

Cvičení: Hodně bych si zjednodušil práci a vám ji znesnadnil, kdybych teď poradil – popadněte foťák a běžte ven fotit podle třetin a podle pravidla silných obrazových bodů. Zadání bude jiné. Otevřete libovolný časopis anebo se podívejte na nějaký zpravodajský web a prohlížejte si obrázky. Trénujte na nich obrazové vidění. Je jedno, co na nich bude vyfocené. Zkuste analyzovat jejich kompozici. Jsou řešené osově, středově nebo podle třetin? Pokud středově, co k tomu fotografa vedlo? Brzy uvidíte, že prakticky na všech obrázcích jsou uplatněné zásady, které tu rozebírám. Prostě proto, že to funguje.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.